

TIL SATHLARINI O‘ZLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METODLAR, O‘QUV USULLARI VA TEXNOLOGIK VOSITALARNING INTEGRATSIYASI

Ergashev Doniyor Dovronovich,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustaqil izlanuvchisi

E-mail: ergashevdonik2005@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17904279>

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalar tomonidan CEFR (Umumyevropa til sathlari so‘rovnoma) tizimiga asoslangan til sathlarini (A1–C2) o‘zlashtirish jarayonida qo‘llaniladigan zamonaviy pedagogik metodlar, faol o‘quv usullari hamda raqamli texnologik vositalar tahlil qilinadi. Kommunikativ til o‘qitish (CLT), vazifaga asoslangan o‘qitish (TBLT), aralash o‘qitish (blended learning), CLIL kabi yondashuvlar nazariy hamda amaliy jihatdan baholanadi. Shuningdek, AI asosidagi ilovalar, CEFR-ga mos darsliklar hamda baholash vositalarining ta’siri muhokama qilinadi. O‘zbekiston amaliyotidagi joriy holatga tahlil asosida ilmiy takliflar ishlab chiqiladi. Maqola til o‘qitish sohasidagi tadqiqotchilar, o‘qituvchilar hamda siyosat ishlab chiquvchilar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: CEFR, til sathlari, pedagogik metodlar, kommunikativ o‘qitish, TBLT, aralash o‘qitish, CLIL, raqamli vositalar, sun‘iy intellekt, til o‘zlashtirish.

Abstract. This article examines modern pedagogical methods, active learning strategies, and digital technological tools employed by learners in mastering language proficiency levels (A1–C2) based on the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). Approaches such as Communicative Language Teaching (CLT), Task-Based Language Teaching (TBLT), blended learning, and Content and Language Integrated Learning (CLIL) are evaluated both theoretically and practically. The impact of AI-powered applications, CEFR-aligned textbooks, and assessment instruments is also discussed. Based on an analysis of current practices in Uzbekistan, research-based recommendations are proposed. The article holds practical relevance for language education researchers, teachers, and policymakers.

Keywords: CEFR, language proficiency levels, pedagogical methods, communicative language teaching, TBLT, blended learning, CLIL, digital tools, artificial intelligence, language acquisition.

Аннотация. В данной статье анализируются современные педагогические методы, активные учебные стратегии и цифровые технологические средства, применяемые учащимися при освоении уровней языковой компетенции (A1–C2) в соответствии с Общеввропейскими компетенциями владения иностранным языком (CEFR). Такие подходы, как коммуникативное обучение языкам (CLT), обучение на основе задач (TBLT), смешанное обучение (blended learning) и интегрированное обучение предмету и языку (CLIL), рассматриваются как с теоретической, так и с практической точки зрения. Также обсуждается влияние приложений на основе ИИ, учебников, соответствующих CEFR, и инструментов оценивания. На основе анализа текущей практики в Узбекистане предлагаются научно обоснованные рекомендации. Статья представляет практическую ценность для исследователей в области языкового образования, преподавателей и разработчиков образовательной политики.

Ключевые слова: CEFR, уровни языковой компетенции, педагогические методы, коммуникативное обучение языкам, TBLT, смешанное обучение, CLIL, цифровые средства, искусственный интеллект, усвоение языка.

Kirish. Zamonaviy globalizatsiya jarayonlari til bilishni faqat ta’limning, balki ijtimoiy-iqtisodiy hayotning ham ajralmas qismiga aylantirib qo‘ydi. Xususan, chet tillar,

ayniqsa ingliz tili, dunyoning ko'plab mamlakatlarida akademik, kasbiy hamda ijtimoiy interaksiyaning asosiy vositasi sifatida qabul qilinmoqda. Shu bilan birga, til o'zlashtirish jarayonini samarali amalga oshirishda til sathlarini aniq aniqlash, mos pedagogik yondashuvlarni qo'llash hamda zamonaviy texnologik vositalardan foydalanish kabi omillar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasida ham chet tillar ta'limi sohasida islohotlar keng miqyosda amalga oshirilib, 2020-yil "Chet tillar ta'limi to'g'risida"gi qonun hamda 2023-yilda yangilangan Davlat ta'lim standartlari CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) tizimiga asoslanishni talab qiladi. Biroq, amaliyotda talabalarning turli til sathlarini (A1–C2) samarali o'zlashtirishida metodologik, metodik hamda texnologik jihatdan barqaror yechimlar hali yetarli darajada amalga oshirilmagan.

Ushbu maqola talabalar tomonidan til sathlarini o'zlashtirishda qo'llaniladigan zamonaviy metodlar, o'quv usullari va raqamli vositalarning integratsiyasini tahlil qilish, ularning samaradorligini ilmiy jihatdan asoslash hamda o'qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish maqsadida yozilgan. Maqolada nazariy tahlil, xalqaro va mahalliy tadqiqotlar natijalari, pedagogik amaliyot misollari hamda kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlari muhokama qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. Umumyevropa til sathlari so'rovnomasi (CEFR) — 2001-yilda Yevropa Kengashi tomonidan ishlab chiqilgan va 2020-yilda kengaytirilgan me'yoriy hujjat bo'lib, til biluvchilarning ko'nikma darajasini olti darajada (A1, A2, B1, B2, C1, C2) baholash imkonini beradi. Har bir daraja quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Tushunish (listening & reading)

So'zlashuv (spoken interaction & production)

Yozish

CEFR tizimi faqat baholash vositasi emas, balki dasturlar, darsliklar, o'qitish metodikasi hamda o'quv natijalarini o'lchash mezonlari uchun ham me'yoriy asosdir. Masalan, B2 darajasi "mustaqil foydalanuvchi" sifatida talabaga murakkab mavzularda muloqot qilish, fikr-mulohaza bildirish va matnni tahlil qilish imkonini beradi, C1 esa "rivojlangan foydalanuvchi" sifatida ilmiy hamda professional sohalarda tilni moslashtirib foydalanishni talab qiladi.

Til o'zlashtirish jarayonini tushunish uchun bir qator nazariy asoslar mavjud:

Stephen Krashenning "Input Hypothesis" nazariyasi — til faqat tushunarli kirish (comprehensible input, $i+1$) orqali o'zlashtiriladi degan asosga ega.

Lev Vygotskiyning ijtimoiy-madaniy nazariyasi — bilim ijtimoiy munosabatlar, ayniqsa "yaqin rivojlanish zonasi" (ZPD) orqali shakllanadi.

Merrill Swainning "Output Hypothesis" esa — tilni faqat tushunish emas, balki faol ishlatish (gapirish, yozish) ham o'zlashtirish uchun zarur ekanligini ta'kidlaydi.

Bu nazariyalar zamonaviy til o‘qitish metodlarining rivojlanishiga asos bo‘lib xizmat qiladi va talabalarning o‘zlashtirish jarayonini faol, ijtimoiy hamda amaliy qilishga undaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. XX asr boshlarida keng tarqalgan grammatika-tarjima metodi (Grammar-Translation Method) va audio-lingval metod (Audio-Lingual Method) katta hajmda yodlash va takrorlashga asoslangan bo‘lib, ular CEFR talablari — aloqa, ijod va tanqidiy fikrlash — bilan zid keladi. Shu sababli, 1980-yillardan boshlab muloqotga yo‘naltirilgan til o‘qitish (Communicative Language Teaching — CLT) butun dunyo bo‘ylab keng tarqaldi.

CLT metodi talabalarni haqiqiy muloqot vaziyatlariga jalb qiladi, xatolar “o‘rganishning tabiiy qismi” sifatida qabul qilinadi va grammatik aniqlikdan ko‘ra muloqot samaradorligi ustun qo‘yiladi.

Task-Based Language Teaching (TBLT) — CLTning rivojlangan shakli bo‘lib, talabaga haqiqiy hayotdagi vazifalarni bajarish orqali tilni o‘zlashtirish imkonini beradi. Masalan, B1 darajadagi talaba “buyum sotish uchun e‘lon tayyorlash”, C1 darajadagi talaba esa “ilmiy konferentsiyada ma‘ruza aytish” kabi vazifalarni bajaradi.

TBLT talabalarning mustaqil fikrlash, ijtimoiy hamkorlik, muammolarni hal qilish kabi ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi.

Talabalarning til sathi har xil bo‘lganligi sababli, differensial o‘qitish zarur. Masalan:

A2–B1 darajasi: vizual vositalar, so‘zlashuv bo‘yicha rolli o‘yinlar, oddiy audio hikoyalar.

B2 darajasi: TED Talks, muhokama, tahliliy o‘qish, strukturaviy yozish.

C1–C2 darajasi: ilmiy matnlarni tahlil qilish, debate, retsepiya yozish, retorik usullar.

Bu yondashuv talabaning o‘zlashtirish tezligini va o‘zini baholash qobiliyatini oshiradi.

Tahlillar va natijalar. Blended learning — an‘anaviy sinf darslari bilan raqamli o‘quv platformalarini (masalan, Moodle, Google Classroom) birlashtiruvchi yondashuvdir. U talabaga o‘z tezligida o‘rganish, qayta ko‘rish, darhol baholash imkonini beradi.

Masalan, B2 darajadagi talaba darsdan tashqari Achiever Listening va Vocabulary in Use dasturlaridan foydalanib, darsda esa muloqotni amalga oshiradi.

Content and Language Integrated Learning (CLIL) — boshqa fan (masalan, tarix, biologiya) orqali til o‘rganish usulidir. Bu usul akademik til (academic language) rivojlanishiga katta hissa qo‘shadi va C1 darajasiga erishishda ayniqsa samarali.

Flipped classroom — dars materiallari uyda video orqali o‘rganiladi, sinfda esa amaliy ishlar, diskussiyalar o‘tkaziladi. Loyiha asosidagi o‘qitish esa talabalarga guruhlarda ishlash, tadqiqot olib borish va namoyish etish imkonini beradi. Bu usullar CEFRning “so‘zlashuv” va “yozish” ko‘nikmalarini rivojlantirishda natijador.

Zamonaviy talabalar quyidagi vositalardan foydalanadi:

Darsliklar: Destination C1 & C2, English File, Face2Face — CEFR asosida tuzilgan.
Leksika va grammatika: Collocations in Use, Essential Words for the TOEFL, Grammar in Use.

Yozish: Successful Writing, Cambridge Writing Skills.

Bu resurslar sathga mos, jarayonli va interaktivdir.

Mobil ilovalar va AI asosidagi platformalar:

- Duolingo, Babbel: asosan A1–B1 uchun.
- ELSA Speak, Speechling: nutqni tuzatish.
- LingQ, ReadLang: o‘qish va leksikani kengaytirish.
- Quizlet, Anki: flashcard orqali so‘z zaxirasini yodlash.
- Sun‘iy intellekt (AI) yordamida shaxsiylashtirilgan ta‘lim (adaptive learning) ham rivojlanmoqda — masalan, Cambly yoki Preply orqali onlayn muloqot va darhol fikr-mulohaza olish mumkin.

Baholash vositalari CEFR asosida:

- O‘zini baholash (self-assessment grids)
- Portfolio (yozma ishlar, audio yozuvlar)
- Diagnostik testlar (Cambridge, IELTS, TOEFL)

Bu vositalar talabaning progressini kuzatish va dars rejalarini moslashtirish imkonini beradi.

O‘zbekistonda chet tillar ta‘limi sohasida umummilliy testlar, davlat ta‘lim standarti hamda xalqaro sertifikatlar (IELTS, CEFR) joriy etilayotgan bo‘lsa-da, quyidagi muammolar saqlanib turibdi:

-O‘qituvchilarning zamonaviy metodlardan xabaradorligi yetarli emas.

-Raqamli vositalarga kirish imkoniyati mintaqaviy farqlar tufayli cheklangan.

-Talabalar o‘z sathini aniq bilmasdan o‘qishni davom ettiradi. Shu sababli quyidagi takliflar ilgari suriladi:

O‘qituvchilarni qayta tayyorlash dasturlarida TBLT, CLIL, blended learning metodlarini kiritish.

Har bir talaba uchun CEFR asosida shaxsiylashtirilgan o‘quv rejasini ishlab chiqish.

Milliy raqamli platforma yaratish orqali Destination, Achiever kabi resurslarni ommalashtirish.

O‘quv jarayonida AI vositalaridan foydalanishni rag‘batlantirish.

Xulosa. Til sathlarini samarali o‘zlashtirish — bu faqat bilim emas, balki metodologik, texnologik hamda psixologik jihatdan integratsiyalashgan yondashuv talab qiladi. CEFR tizimi, zamonaviy pedagogik nazariyalar, faol o‘quv usullari hamda raqamli vositalar birgalikda talabalarga mustaqil, ijtimoiy hamda professional sohalarda tilni samarali ishlatish imkonini beradi.

Kelajakda sun'iy intellekt, virtual haqiqat (VR) hamda o'yinlashtirilgan ta'lim (gamification) kabi innovatsiyalar til o'zlashtirish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Shu bilan birga, o'qituvchining roli hech qachon kamaymaydi — u endi “bilim manbai” emas, balki yo'l ko'rsatuvchi, himoya qiluvchi hamda motivator sifatida faoliyat yuritadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2023). Chet tillar ta'limi sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar to'g'risida. Toshkent.
2. Council of Europe. (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
3. North, B. (2014). The CEFR in Practice. Cambridge University Press.
4. Krashen, S. D. (1982). Principles and Practice in Second Language Acquisition. Pergamon Press.
5. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
6. Swain, M. (1985). “Communicative competence: Some roles of comprehensible input and comprehensible output in its development.” In S. Gass & C. Madden (Eds.), Input in Second Language Acquisition (pp. 235–253). Newbury House.
7. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.). Cambridge University Press.
8. Littlewood, W. (2004). “The task-based approach: some questions and suggestions.” *ELT Journal*, 58(4), 319–326.
9. Ellis, R. (2003). Task-based Language Learning and Teaching. Oxford University Press.
10. Tomlinson, B. (Ed.). (2013). Developing Materials for Language Teaching (2nd ed.). Bloomsbury.
11. Garrison, D. R., & Kanuka, H. (2004). “Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education.” *The Internet and Higher Education*, 7(2), 95–105.
12. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press.
13. Bergmann, J., & Sams, A. (2012). Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. ISTE.
14. Godwin-Jones, R. (2022). “AI and language learning: From chatbots to adaptive systems.” *Language Learning & Technology*, 26(1), 1–12.